

rangalb/sarrangalb/sargalb, V. també l'article que li dedico en el meu llibre sobre l'aranès, en curs de redacció

I així arribem encara més enllà Forés *ranquet* «hoquet, ràle, agonie» (Gras); Val-Anzasca *rangulí* «rau-co», a *sum ranguló* 'estic ronc' (ARom XIII, 181) Rodanès *rangoulà*: «A l'angòni quan rangolon / fagon pièti demandà lou sacramén divin», *Mureio* (VI, 73 6).

El mot més venerable i bàsic en tot això és el verb *renar* 'grunyir, murmurar, rondinar'. D'aquest n'hi ha quatre testimonis, tots de c. al S. XIII, probablement de la 1.ª meitat, un en prosa (*Elucidari*, Arieja), i els altres en vers: «Semar vos voll / de gran orgoill / que us fai combatre e *renar* / de coibeitat / ---»¹ en Peire Cardenal, i en dos trobadors secundaris (Rayn. v, 39; PSW VII, 225), *rēya* 'ronca' a Montalbà de Fenollet (ZRPb XLV, 253) parlar cat. de transició al llgd, en el qual potser ja hi ha *ny* de NN (cf. *bréy* 'segó'; i *rūy* 'ronca' a Catllà de Conflent). Coses anàlogues en parlars gascons, segons el mapa (*la chat*) *ronronne* de l'ALGc (IV, 1201) *arūne*, -na, a Luixon i parts del Pre-Pirineu (Lanamezan, Lahitere, *arūnae* a Gerda, *arūye* a Gavarnia

I aquí interessien tant o més l'it. *ràntolo* 'ranera del moribund' i *rantolare* 'agonitzar amb ranera', que són de l'it comú i clàssic —*il ràntolo dell'agonia, si sente qualche ràntolo nel pulmone*— (Buonarroti c 1640); a Siena *ràntaco*, Pistoia *ràntico*, Milà *rantegà* «rantolare», *ranteghent* «rantoloso» (Salvioni, *Fon Ci Milano*, 49)

No hi manca alguna cosa en parlars portuguesos: Madeira, Açores *reinar* «enfurecer-se, zangar-se; esbravejar», brasiler id. «empacar, empernar a cavalcadura», *reinação* «pândega, brincadeira, travessura» (Castelo-Branco), Madeira *reimol* «de mal genio» (Figueir, *Caldas Aulete*; R Lus XVII, 157); sense relació amb llatí *regnare* ni amb port *ralhar*, és clar. Alonso de Palencia (537b) parla d'un verb *ranir* (ll ?) = «coaxar: voz de la rana». En alguns parlars portuguesos septentrionals, *rela* «achaque no peito dos cavalos, consistente numa inchação acompanhada de dores» (Vila-Real, *RLus* XII, 120): si bé també pot ser 'tunya de les ovelles', en aquella acc sembla que hi hagi gran afinitat amb el nostre *ranera* (puix que RANE- dóna *re-* en portuguès)

D'altra banda «Francisca Martí, vecina de Morella, gravemente enferma, y con la unción dada, de enfermedad de *ranolla* (así lo dicen los testigos con su lengua lemosina, y ahora se dice asma de pecho)» datat de 1405-25 (en la rev morellana «Vallivana», abril 1964, p. 132). «Si de tant d'afanyar-mê, / tenc cruixida la galera' / patesc *rànula* i fallera, / i a la nit no dorm a plêr», PdAPenya (*Po Pop*, 70). Mall *ràneva* que, junt amb *ètiques*, *encòluga*, *vèrtola*, enumera AMAlcover entre noms mallorquins de malaltia, de forma esdrúixola (BDLC I, 197). Quant a *renella* 'càlculs urinaris' que l'Arx LI. Salv. II, 287, qualifica de malaltia bastant frequent a Menorca, ja no té res a veure amb aquells noms de mals, derivat evident de REN (però si ve de RENICULA no m'explico bé la ter-

minació, i per derivar-ho de RENALIA caldria que s'hagués filtrat a través de l'àrab).

DERIV de *renar*. *renadera* 'respiració estertorosa' (Lluçanès, *AlcM*).

¹ A Benasc sentia al meu acompanyant «siempre le *rene*» (1965), anant per la muntanya, que en la situació no em vaig poder fer explicat més que per «sempre li queda» (com que feia molt de fred, potser es tractava de la ronquera dels refredats). I també amb *o/uo*, on hi ha contactes o contaminació de RONDINAR i el seu grup *runar* 'renyar, reptar' a Urg., Segarra i Calaceit *AlcM*; *runadera* (-*edera* 'la ronquera que dóna l'ofec' Borredà, *DAG*); *runes* 'murmuracions': «--- han succeïdes històries que seria cosa llarga referir-les --- se comensaven a moure grans *runes* contra dels frares» Bna. 1615 (*DAG*).

Ràneva, V. *ranera* Rang, V. *rengle* Rangonar, -*gonyaire*, -*gonyar*, V. *rare* Ranguejar, ranquejar, V. *ranc* Ranoc, V. *rana* Ranós, V. *ranera* Ranot, V. *rana* Rànova, V. *rànula* (RANERA) Ranquejar, ranquera, ranquija, V. *ranc* Ransal, V. *ronsal* Ransall, V. *ranera* Ransonejar, ransoner, V. *ronser* Rant, V. *ran* (RANDA)

RANTELL o RANDELL o RENDILLA, -*ella*, 'mosquit fi i molt molest', probablement mot onomatopèic, de formació paral·lela al ll. tardà *zinzala*, fr. ant. *cincelle*, it. *zanzala*, *zenz-*, -*àra*, roms. *fanjar*, id.; ll. *zinzure*, *zinzululare*, 'zumzejar, bonir', it. *rantolare*, *rantegare*, 'botzinar, panteixar amb ranera'. □ 1ª doc: *rantell*, 1575, OPou.

«SUZIEDATS DEL COS: --- chinchés --- mosquits o *rantells*: culex; ronya ---», OPou (*ThPu*, 232) *Rantell*, que *AlcM* documenta en l'*Agric* del Prior MAGusti (1617), és en efecte la forma més coneguda, l'admesa en els dicc. de Fabra El Lab [1840] recollí només *randell*, com a «mot dialectal», que és la forma que el *DAG* (*ran-* i *ren-*) registra com a pròpia de Figueres, Olot i St. Fel. de Pallerols, amb la definició «espècie de mosquits del gènere *culex*, que pica de nits, i es distingeix dels altres que no piquen, que en diuen *mosquits*»

Aquesta és també la forma que he sentit a la Vall de Camprodon (un *ràndél*, Vilallonga, 1970); però ja no a llevant de Girona: perquè a Madremanya l'hostalera em recomanava que «no encengués el llum sense haver tancat la finestra, perquè no entrin *ràntèls*» (1964) I és la forma que trobem usada en importants escriptors; «Es gratava la cara, com si l'hagués picat un *rantell*» repetidament en VCatalà (en *Lenin*, O C, 961; i en la seva *Vida*), l'he vist en dues cartes de Coromines (1927; i ja «si no arriben a ser els *rentells* hauria dormit fins a les dotze», 9-ix-1900) Menys extensió té una variant *rampell*, que *AlcM* localitza a St. F. de Guíxols, i que deu ser pròpia de la Baixxa Selva: pel setembre de 1973 em contaven a Horsa-vinyà que aquells dies n'hi havia hagut a Tordera una invasió en quantitats enormes insistien «no eren mosquits sinó el molest insecte camallarg»; ho marcaven